

podtřída *Hypocreomycetidae*

většinou světlá perithecia, parafýzy obvykle chybí
makroskopičtí (převážně stromatičtí) zástupci v řádu

***Hypocreales* (masenkotvaré)**

perithecia živě zbarvená, obvykle ponořená v taktéž pestře zbarveném (nikdy černém) stromatu, někdy tvoří i sklerocia

bezbarvé, často vícebuněčné askospory

převažuje nepohlavní rozmnožování

řád zahrnuje saprofyty nebo parazity různých organismů

významní makroskopičtí zástupci patří do tří čeledí:

Hypocreaceae

Clavicipitaceae

Nectriaceae

čeleď *Hypocreaceae* (masenkovitě)

stromata rozlitá nebo polštářovitá, ± masitá

askospory ± elipsoidní, často dvou- či vícebuněčné

význačné anamorfy (rod *Trichoderma* aj.)

saprofyti nebo houboví paraziti

Hypocrea (masenka)

spory se často ve vřecích poltí

na houbách či dřevě

H. pulvinata (m. poduškovitá) – staré choroše

Hypomyces (= *Apiocrea*, *Peckiella*; nedohub)

mykoparaziti tvořící rozlitá stromata na plodnicích kloboukatých hub
(*Russulaceae*, *Boletales*)

H. viridis (n. zelený) – na holubinkách

H. chrysospermus - na hřibotvarých houbách

Hypocreopsis lichenooides (masenka lišejníkovitá)

laločnatá stromata na živých vrbových větvích
pravděpodobně parazituje na stopkovýtrusných
houbách rodu *Hymenochaete*

v ČR velmi vzácná

čeleď *Clavicipitaceae* (paličkovcovité)

stromata stopkatá

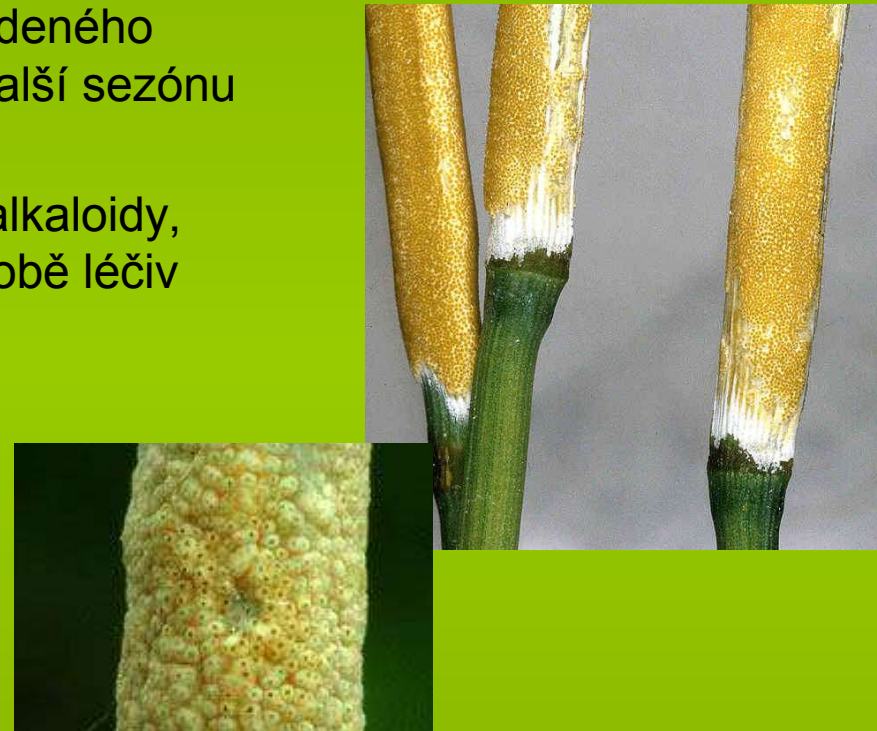
askospory nitřovité, s mnoha přepážkami, fragmentující

obligátní paraziti různých organismů

Claviceps (paličkovice) – paraziti trav, z napadeného semeníku se vytváří sklerocium, ze kterého další sezónu vyrostou stromata s perithecií

C. purpurea (p. nachová) obsahuje jedovaté alkaloidy, kdysi hromadné otravy, dnes využívané k výrobě léčiv

C. paspali – výroba kys. lysergové → LSD

Epichloë typhina (obalka stéblová)

rozlitá bělavá či nažloutlá stromata na stéblech trav; „dusivá plíseň“

Cordyceps (housesice)

kyjovitá stopkatá stromata

paraziti členovců, několik druhů na plodnicích jelenek

C. ophioglossoides (h. cizopasná) - na jelenkách

C. militaris (h. červená) - housenky a kukly motýlů

C. entomorrhiza (h. střevlíková)

C. sinensis – parazituje na motýlech (čel. *Hepialidae*) v Tibetu, tradiční léčivo v celé východní Asii

čeled' *Nectriaceae* (rážovkovité)

stromata chybí nebo nevýrazná, na povrchu většinou červenavě zbarvená
askospory zpravidla vícebuněčné, ale nefragmentující
saprofytické či patogenní na různých dřevinách

Nectria cinnabarina (rážovka rumělková)

jasně červená perithecia na rudimentárním stromatu (nejsou ponořená)

častější růžové polštářky anamorfy *Tubercularia vulgaris*

na opadlých větvičkách listnáčů hojná

třída *Leotiomyces*

± nelichenizované „inoperkulární diskomycety“

na základě molekulárních znaků sem náleží také padlí (řád *Erysiphales*) – významní paraziti rostlin s uzavřenými plodnicemi podobnými kleistotheciím

naopak odtud byla podle recentních výzkumů vyřazena čeleď *Geoglossaceae* a *Orbiliaceae*

vřečka unitunikátní, inoperkulární, otevírají se pórem, spory jsou jedno- nebo vícebuněčné

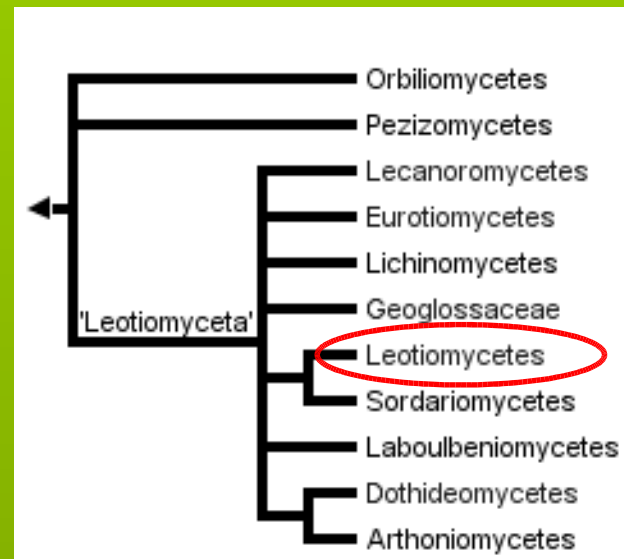
zástupci saprofyti či rostlinní paraziti, výjimečně lichenizovaní (?*Baeomyces*)

významné řády:

Cyttariales

Helotiales

Rhytismatales

řád *Cyttariales*

čeleď *Cyttariaceae*

monotypická čeleď s jediným rodem *Cyttaria*

vytváří bizarní masitá stromata se zanořenými plodnicemi apotheciálního typu

rozšíření omezeno na jižní polokouli, zástupci parazitují na pabucích (*Nothofagus*)

některé druhy tvoří tradiční složku jídelníčku původních obyvatel

© Goetz Palfner

© 2003 The Hidden Forest

řád *Helotiales*

jeden z největších řádů vřeckatých hub, zahrnující inoperkulátní diskomycety
časté nepohlavní rozmnožování (různé typy konidií)

někdy sklerocia, výjimečně i stromata

apothecia přisedlá nebo stopkatá, velikosti několik milimetrů až centimetrů,
obvykle dosti tuhé a pružné konzistence (x *Pezizales*)

vřecka unitunikátní, inoperkulátní, otevírají se pórem, spory jsou jedno- nebo
vícebuněčné

saprofyti či rostlinní paraziti

čeleď *Ascocorticiaceae*

není vyvinuto apothecium, vřecka se vytváří přímo na tenkém subikulu
povlékajícím substrát

nejisté systematické zařazení

Ascocorticium anomalum – saprofytický druh na borce *Pinus*

čeleď *Bulgariaceae* (klihatkovité)

velká černohnědá gumovitě masitá apothecia, skoro černé výtrusy

Bulgaria inquinans (klihatka černá) – saprofyt na čerstvě padlých kmenech a větvích listnáčů, růst ve skupinách

čeleď *Sclerotiniaceae* (hlízenkovité)

obvykle stopkatá číškovitá apothecia

vždy je vyvinuto sklerocium (nebo stromatizované pletivo hostitele)

spory obvykle jednobuněčné

obligátní či fakultativní paraziti rostlin

(řada hospodářsky významných - *Monilinia*, *Botryotinia*)

Dumontinia (Sclerotinia) tuberosa (hlízenka sasanková)

stopkaté hnědavé plodnice vyrůstají z hlízovitého sklerocia ukrytého v zemi
jarní druh parazitující na sasankách

Myriosclerotinia (hlízenka) – protáhlá sklerocia ve stoncích sítinovitých a šáchorovitých rostlin

M. caricis-ampullaceae (h. vodní) - pouze na *Carex rostrata* a *C. aquatilis*, apothecia v časném létě; velmi vzácný boreoalpinní druh

Ciboria (jehnědka) – stopkatá hnědavá apothecia vyrůstají ze stromatizovaného pletiva hostitele

C. amentacea (j. olšová) – časně zjara na olšových jehnědách

Encoelia (kornice) – přisedlá, zprvu uzavřená, kožovitá apothecia

saprofyti na různých dřevinách, proráží borku

E. furfuracea (k. lísková, k. otrubičnatá)

časně na jaře na odumřelých větvích lísek

čeleď *Hyaloscyphaceae*

drobná pohárkovitá až plochá apothecia, excipulum zpravidla dlouze chlupatá (chlupy bezbarvé či zbarvené)

stromata či sklerocia chybí

saprofyti na rostlinném materiálu, vzácněji paraziti

Lachnellula willkommii (brvenka modřínová)

oranžová, na okraji bílé brvitá apothecia
způsobuje rakovinné nádory

Lachnum (=Dasyscyphus, chlupáček)

čeled' *Vibrisseaceae* (míhavkovité)

přisedlá nebo stopkatá konvexní apothecia
spory nitřovité, septované, fragmentující
růst na promočeném až ponořeném dřevě
nebo zbytcích bylin

Vibrissea truncorum (míhavka vodní)

oranžová stopkatá apothecia
vzácně v horských potocích
v ČR chráněný druh

Leotiaceae (patyčkovité)

stopkaté, živě zbarvené plodnice
spory septované
saprofytické pozemní druhy

Leotia lubrica (patyčka rosolovitá)

olivová plodná část, stopka žlutá
gumovitá konzistence
terestricky na vlhkých místech v lesích

čeleď *Helotiaceae* (voskovičkovité)

velmi široká a heterogenní čeleď

stromata chybí, plodnice přisedlé či stopkaté, relativně pestře zbarvené, většinou menších rozměrů

spory bezbarvé, elipsoidní až protáhlé, někdy vícebuněčné

obvykle saprofyti (pozemní, dřevní, na zbytcích rostlin), ale i mykorizní (*Hymenoscyphus ericae* - erikoidní mykorizy)

Bisporella citrina (voskovička citronová)

drobná jasně žlutá přisedlá apothecia
velké skupiny na tlejícím dřevu

Chlorociboria aeruginascens

(zelenitka měděnková)

měděnkově zelená krátce stopkatá
apothecia

růst na dřevě, které zbarvuje zeleně

Ascotremella faginea (mozkovka rosolovitá)
mozkovitě zprohýbaná rosolovitá apothecia
dřevní druh zachovalejších lesů
v ČR zákonem chráněná

Mitrula paludosa (čapulka bahení)
bílý „třeň“, plodná část žloutková
ponořené zbytky rostlin a jehličí v čistších
potocích, v horách hojná

řád *Rhytismatales*

čeleď *Rhytismataceae*

tmavá stromata, v nich plodnice přechodného typu (askolokulární / askohymeniální), otevírající se štěrbinou

většinou paraziti rostlin

Rhytisma acerinum (svraštělka javorová) - stromata na listech javorů

čeleď *Cudoniaceae*

dříve řazena do řádu *Helotiales*, ale molekulární a některé mikroanatomické znaky ji umisťují mezi *Rhytismatales*

stopkatá apothecia s rozlišenou plodnou částí
na zemi v jehličnatých lesích

Cudonia (kulatěnka)

Spathularia (lopatička)

S. flavida (l. kyjovitá)

třída *Geoglossomycetes*

jediný řád s jedinou čeledí

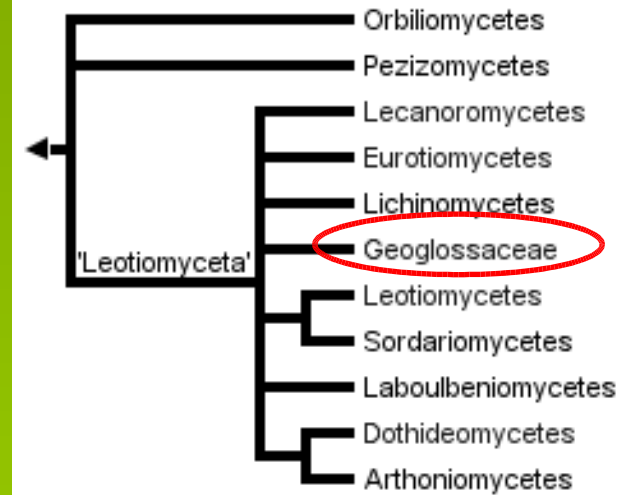
Geoglossaceae (jazourkovité)

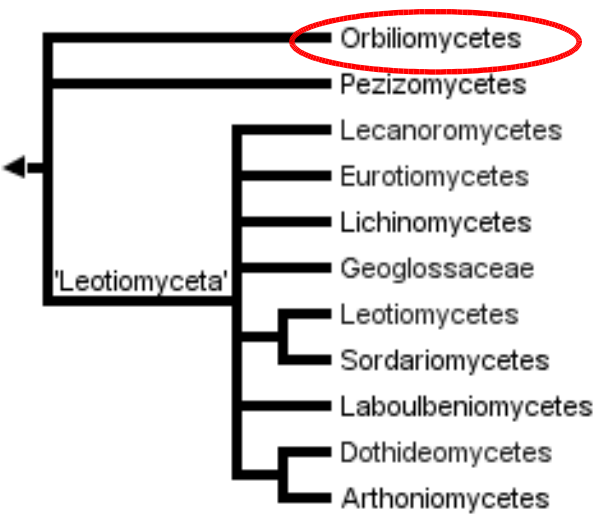
stopkatá, obvykle tmavá apothecia s nejasnou hranicí mezi plodnou a sterilní částí (parafýzy i na třeni)

spory septované, niťovité, pigmentované, ve větcích paralelně, parafýzy taktéž tmavě zbarvené donedávna řazeny do ř. *Leotiales*, ale vývojově značně izolované

saprophyti na zemi, obvykle na mechatých místech (rašeliniště, vlhké louky aj.), citlivé indikátory znečištění (hnojení)

Trichoglossum, *Geoglossum* (jazourek)

třída *Orbiliomycetes*

řád *Orbiliales* s jedinou čeledí *Orbiliaceae*

malá skupina (2/35)

drobné apotheciální askomycety, plodnice voskovité konzistence, světlých barev, nanejvýš několik mm velké
vřečka malá, inoperkulární, uťatá, na bázi rozeklaná

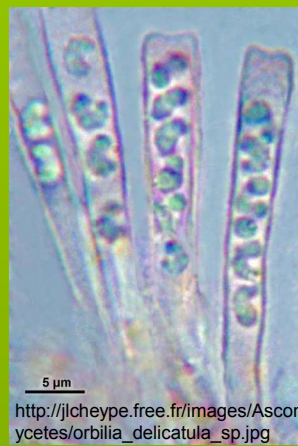
saprofytické druhy, zejména na tlejícím dřevě, některé anamorfy dravé – nematofágní (anam. rod *Arthrobotrys* - obrázek, *Dactylella* aj.)

donedávna řazeny do řádu *Helotiales*, ale na základě molekulárních analýz umístěny do samostatné třídy

zástupci: rod *Orbilina* (kruhovka)

© M. Junek

http://lcheype.free.fr/images/Ascomycetes/orbilina_delicatula_sp.jpg

<http://plpnemweb.ucdavis.edu/nemaplex/images/antago2.jpg>

třída *Pezizomycetes*

s jediným řádem

Pezizales (řasnatkotvaré)

„operkulátní diskomycety“

někdy se tvoří sklerocia, nikdy však stromata

apothecium obvykle poměrně křehké konzistence

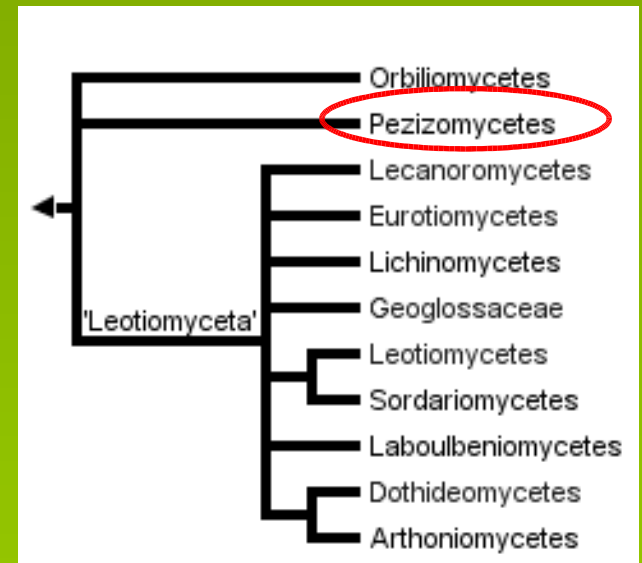
tvar: miskovité, přisedlé či stopkaté, u odvozených typů kuželovité nebo čepcovité se zprohýbaným či jamkatým povrchem a sterilním třeněm nebo dokonce druhotně uzavřená (a pak obvykle podzemní) plodnice

vřecka unitunikátní, operkulátní

vždy jednobuněčné spory jsou aktivně vyvršťovány (až několik centimetrů)

u většiny druhů známa pouze teleomorfa

saprofyté na půdě nebo organických zbytcích, řada druhů spáleníštních, někteří zástupci koprofilní, také mykorizní symbionti

čeleď *Ascobolaceae* (hovníkovité)

masitá poměrně živě zbarvená, obvykle velmi drobná (do 1 cm) apothecia
vřecka amyloidní, spory ve vřeckách dvouřadě uspořádány, často s fialově
zbarveným episporiem

koprofilní, příp. antrakofilní druhy

Ascobolus furfuraceus (hovník
obecný = otrubičnatý)

© M. Junek

čeleď *Pezizaceae* (řasnatkovité)

apothecia velká, tlumených barev, přisedlá nebo krátce stopkatá

vřecka amyloidní

alespoň některé druhy mykorizní

Peziza (řasnatka = kustřebka)

miskovité, ± přisedlé hnědavé plodnice

polyfyletický rod

P. badia (ř. hnědá)

Sarcosphaera coronaria (baňka velkokališná)

v mládí kulovité, duté plodnice, jež se v dospělosti hvězdovitě rozevírají a odhalují fialové rouško

vzácně v lesích na vápnitých půdách

jedovatá

čeled' *Discinaceae* (desticovitě)

stopkatá, terčovitá až mozkovitě zprohýbaná apothecia

rouško hnědavých odstínů

askospory často ornamentované a s apikálními výrůstky

zpravidla jarní, pozemní nebo na tlejícím dřevě rostoucí druhy

Discina perlata (destice chřapáčová)

terčovité tabákově hnědé plodnice
s kratičkým třeněm

zjara na tlejících pařezích jehličnanů
chutná jedlá houba

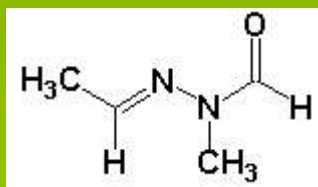
Gyromitra esculenta (ucháč obecný)

červenohnědý klobouk

spory elipsoidní, hladké

na jaře v jehličnatých lesích

prudce jedovatý (gyromitrin)

G. gigas (u. obrovský, nahoře)

okrově hnědý klobouk

spory vřetenovitě elipsoidní, s apikálními výrůstky

okolo tlejících pařezů jehličnanů

po uvaření jedlý

Pseudorhizina sphaerospora (ucháčovec šumavský)

třeň na bázi vínově zbarvený, výtrusy kulovité

na tlejících kmenech jedlí v horských lesích v časném létě

velmi vzácný, v ČR zákonem chráněný

velmi vzácný, v ČR zákonem chráněný

G. infula (u. čepcovitý)

pouze slabě laločnatý klobouk, hladký třeň
na tlejícím dřevě jehličnanů i na zemi
podzimní druh

Hydnotrya (oříškovec)

podzemní uzavřená apothecia

H. tulasnei (o Tulasneův)

© J. Polčák

čeled' *Morchellaceae* (smržovité)

plodnice se třeněm a žebnatým kloboukem, řidčeji miskovitá
výtrusy hladké, elipsoidní
jarní druhy

Morchella (smrž)

žebnatý klobouk přirůstá ke třeni na bázi
větš. mimo les – sady, zahrady, rumiště aj.
oblíbené jarní houby

M. conica (s. špičatý)

Verpa bohemica (kačenka česká)

klobouk přirůstá ke třeni na vrcholu
obří spory (až 80 μm) po dvou ve vřeckách
časně zjara v osikových či jasanových hájích,
obvykle na vápenci
velmi chutná

čeleď *Helvellaceae* (chřapáčovité)

terčovité až sedlovité plodnice, obvykle se třeněm, známy i uzavřené typy (*Balsamia*)

askospory hladké

na zemi v lesích, pravděpodobně všichni zástupci mykorizní

Helvella acetabulum (kališník obecný)

pohárovité tuhé plodnice s krátkým žebnatým třeněm

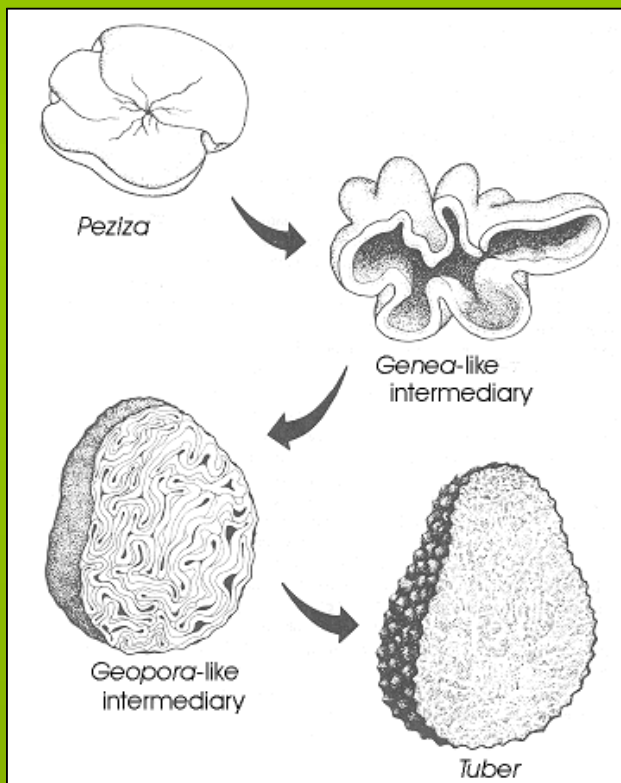

H. crispa (ch. kadeřavý)

bělavé plodnice s laločnatým křehkým kloboukem, třeň žebnatý

čeled' *Tuberaceae* (lanýžovité)

apothecia podzemní, druhotně přeměněná, tzv. tuberothecium
povrch často hrboletý či bradavčitý, na řezu labyrintická struktura
vřeka zjednodušené stavby, druhotně inoperkulární, ± vakovitá, tlustostěnná,
obsahující 8 nebo častěji méně spor
výtrusy hnědavé, ornamentované
mykorizní druhy, zoochorie

Choziomyces venosus (bělolanýž obecný)
velká (až 15 cm) světle okrová plodnice
vřeka osmivýtrusá
hlinité půdy

Tuber (lanýž)

žlutorezavé, hnědé až černé plodnice
ve vřecích jen 1-4 spory

T. aestivum (l. letní)

černá bradavčitá askomata
teplomilné doubravy
v ČR chráněný druh

vysoce hodnocené pěstované houby (lanýžárny)
nejvíce ceněné jsou *T. magnatum* (l. piemontský, „bílý“ – S Itálie)
a *T. melanosporum* (l. perigordský, „černý“ – JZ Francie)

čeleď *Pyronemataceae* (syn. *Otideaceae*, *Aleuriaceae*; ohnivkovité)

apothecia různé velikosti, ± miskovitá nebo terčovitá, často jasně zbarvená (karotenoidy)

vřecka inamyloidní

saprofytické, příp. i mykorizní druhy

Scutellinia (kosmatka)

malé miskovité oranžové plodnice

excipulum tmavě štětinaté

na zemi či tlejícím dřevě

Aleuria aurantia (mísenka oranžová)

velké oranžové plodnice

podél cest na holé zemi

(jedlá)

Otidea (ouško)

apothecia excentrická, na jedné straně rozčísnutá,
boltcovitá, žlutá, oranžová až hnědá

Sepultaria (hrobenka)

apothecia v mládí podzemní, stejného tvaru
jako u rodu baňka
písčité půdy

Geopyxis carbonaria (zvoneček uhelný)

pohárkovité stopkaté plodnice
na spáleništích v jehličnatých lesích

čeleď *Rhizinaceae* (kořenitkovité)

monotypická čeleď

apothecia hnědá, na okraji světlejší, polštářovitě vydutá, naspodu s početnými rhizoidy

vřečka inamyloidní

v jehličnatých lesích, obvykle na starých spáleništích

Rhizina undulata (kořenitka nadmutá)

čeled' *Sarcoscyphaceae* (ohnivcovité)

apothecia tuhá, přisedlá nebo častěji stopkatá, jasných barev
saprofyti na tlejícím dřevě

Sarcoscypha coccinea (ohnivec šarlatový)

krátce stopkatá miskovitá apothecia
časně zjara na ležících větvích listnáčů

Microstoma protractum (ohnivec zimní)
dlouze stopkaté plodnice, okraj zubatý
ponořené dřevo

čeled' *Sarcosomataceae* (masečnickovité)

apothecia přisedlá, ztuha kožovitá, případně želatinózní konzistence, obvykle tmavá

saprofyti na tlejícím dřevě nebo na zemi, často jarní druhy

Pseudoplectania (ušíčko)

černé plodnice na dřevě n. na zemi
jarní druhy

P. vogesiaca (u. černavé)

tlející kmene jedlí, chráněný druh

Urnula craterium (zvoneček pohárkovitý)

černé „urničky“ na ponořeném dřevě
časně zjara, vzácná

Sarcosoma globosum (masečník kulovitý)

velké (až 10 cm) tmavé kulovité plodnice, uvnitř s rosolovitým obsahem
brzy na jaře ve vlhkých smrčinách
extrémně ohrožený v celé Evropě, v ČR asi vyhynulý druh

